

UCHWAŁA NR XXXIV.258.2022
RADY GMINY GIBY

z dnia 4 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Giby na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583, 1005, 1079, 1561) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami Gminy Giby na lata 2022 – 2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Giby .

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Giby

Cezary Jan Czarniewski

**Załącznik 1 do Uchwały Nr
XXXIV.258.2022
Rady Gminy Giby
z dnia 4 listopada 2022r.**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GIBY NA LATA 2022-2025

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	11
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	16
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	22
5.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Giby	22
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy z uwzględnieniem zabytków o najwyższym znaczeniu	22
5.2.1. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego na tle zarys historii gminy	23
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	23
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	26
5.5. Zabytki archeologiczne	27
5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	47
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.	49
7. Założenia programowe gminnego programu opieki nad zabytkami	49
7.1. Priorytety programu opieki	49
7.2. Kierunki działań programu opieki	51
7.3. Zadania programu opieki	51
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	53
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	55
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	56
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	57

1. Wstęp

Celem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Giby na lata 2022-2025 jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze miasta w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jego granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, poczynając od poziomu podstawowego oraz pobudzanie rozwoju turystyki. Działania te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy program jest drugim dokumentem tego rodzaju opracowanym dla Gminy Giby. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2022-2025 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja gminy i jego dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1561). Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022, poz. 840), która na gminę nakłada następujące obowiązki i uprawnienia:
 - a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16),
 - b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
 - c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
 - d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
 - e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem

oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust. 1, pkt 3 i ust. 2),

- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2),
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzania przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1),
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych.

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Zgodnie Art. 5 i art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy

obowiązany jest do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.Dz. U. z 2022 r., poz. 840)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m. in.:

- a) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowania i utrzymanie,
- b) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- c) udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- d) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- a) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- b) zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- c) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- d) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- e) popularyzowania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenia dla historii i kultury;

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- a) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami

przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami oraz innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- b) zabytki ruchome, będące w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- c) zabytki archeologiczne będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej;

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 ustawy wyróżnia następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.3. Ustawa z dnia 30 marca 2017 r. o cmentarzach i grobach wojennych (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2337)

Zgodnie z art. 7 ustawy bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy.

3.4. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1561)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym. m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1747)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

3.6. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1846)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

3.7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1846)

Art. 13 ustawy określa, iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej

do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa.

Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 9 mówi o tym, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

3.8. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 88)

W art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2

Obiekt budowlany należy użytkować zgodnie z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyтым stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

3.9. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1512)

Zgodnie z ustawą z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (j.t. Dz. U. z 2021 r. poz. 401) zwalnia się od podatku od nieruchomości grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (art. 7 ust. 1 pkt 6).

3.10. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 194),

- ustawa z dnia 25 maja 2017r. o restytucji narodowych dóbr kultury (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1591),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1812),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r., Nr 24, poz. 181),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2021 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 61),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153),

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (j.t. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (j.t. Dz. U. z 2022 r., poz. 1700).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (j.t. Dz. U. z 2020 r., poz. 164).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2020 – 2023

Ochrona dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, należy do jednego z podstawowych obowiązków państwa. Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. Pomimo, iż najczęściej utożsamiane jest ono z architekturą i sztuką, to jego elementy stanowią także formy gospodarowania i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności. Zabytki są integralną częścią narodowego dziedzictwa kulturowego i są dobrem wspólnym, o które troskę każdemu obywatelowi nakazuje art. 82 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: w celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Program ten jest uchwalany przez Radę Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (art. 86), na okres 4 lat (art. 85 ust. 2). W krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji (art. 85 ust. 1).

W chwili opracowywania Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Giby na lata 2022– 2025 obowiązywał, przyjęty przez Radę Ministrów Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022.

Za główny cel Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022 uznano stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który będzie realizowany przez następujące 3 cele szczegółowe wraz z przypisanymi im kierunkami działań:

1.	Optymalizacja
systemu ochrony dziedzictwa kulturowego:	
-	wzmocnienie systemu
ochrony na poziomie lokalnym,	
-	wzmocnienie systemu
ochrony na poziomie centralnym;	

2.	Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:
-	merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami,
-	podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;
3.	Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:
-	upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości,
-	tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami;

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym to kierunek dedykowany jednostkom samorządu terytorialnego. W jego ramach zaplanowano 4 szczegółowe zadania:

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
Zadanie obejmuje projekty szkoleniowe dla przedstawicieli JST, realizujących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego, wsparcie dla JST w procesie identyfikacji dziedzictwa, szacowania jego wartości i wskazania właściwych sposobów jego ochrony i zagospodarowania w procesach rewitalizacyjnych oraz prowadzenie cyklicznego konkursu „Twój dom – dialog z tradycją”, ukierunkowanego na wspieranie procesów rozwoju i poprawy krajobrazu kulturowego. Właściwym celem konkursu jest identyfikacja i popularyzacja nowych wzorców zabudowy jednorodzinnej, będących kontynuacją i nawiązaniem do form tradycyjnego budownictwa.
4. Konkurs Generalnego Konserwatora zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Konkurs kierowany jest do samorządów gminnych. Ma na celu promowanie i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, uznawanych jako dokumenty strategiczne JST w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego.

4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z 14 lutego 2017 r.

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR. Wdrażanie tych projektów oraz stopień realizacji celów rozwojowych, określony wskaźnikami będzie przedmiotem rozbudowanego systemu monitoringu i ewaluacji. Pozwoli to na zarządzanie realnymi procesami w gospodarce – i, w miarę potrzeb, aktualizowanie zarówno listy, jak i zakresu projektów.

W części IV dokumentu – Kierunki interwencji w pkt 4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej uznano, że: Inwestycje w kulturę wpływają nie tylko na ekonomiczny rozwój i wzrost konkurencyjności, ale także na wzmocnienie kapitału społecznego. Inwestowanie w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji przyczynia się do rozwijania kultury i innowacyjności.

Dzięki tym kompetencjom i uczestnictwu w kulturze społeczeństwo buduje z jednej strony tożsamość, szacunek do tradycji, poczucie przynależności do wspólnoty jej historii, z drugiej zaś kreatywność, innowacyjność, otwartość i tolerancyjność.

W ramach działań do roku 2020 zaplanowano m.in. :

- wzmocnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski na świecie;

Wśród działań zaplanowanych do realizacji do 2030 r. wymienić należy przede wszystkim:

- ochronę i promocję dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO),
- wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidację „białych plam” w dostępie do kultury;

4.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., stanowi najważniejszy dokument strategiczny dotyczący ładu przestrzennego Polski. Celem dokumentu jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Dla osiągnięcia podstawowego celu ustanowiono sześć celów operacyjnych, z których czwarty i szósty najbardziej związane są z ochroną dziedzictwa kulturowego kraju:

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Kierunki działania:

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju, jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych,

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej;

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego:

W ramach realizacji niniejszych celów skoncentrowano się na objęciu ochroną prawną najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazów naturalnych i historycznych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz stanowisk archeologicznych.

4.1.4. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. W 2005 r. przyjęto Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, które stanowi dokument uzupełniający treść i wydłużający okres ważności pierwszego opracowania.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Wiodącymi podmiotami realizującymi zapisy strategii są: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jednostki samorządu terytorialnego.

W założeniach Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków, uznano za jeden ze strategicznych obszarów w okresie programowania 2004 – 2020. Nadrzędnym celem polityki kulturalnej państwa jest zrównoważony rozwój kultury w regionach, zaś jednym z 12 celów częściowych jest zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków uznano za jeden z pięciu strategicznych obszarów kultury, dla których zostały sformułowane Narodowe Programy Kultury, stanowiące instrumenty realizacyjne. Jako cel strategiczny NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego przyjęto radykalną poprawę podstawowej infrastruktury i stanu zabytków. Dla wszystkich Narodowych Programów Kultury określono: cel strategiczny, instrumenty realizacji i plan finansowy. Okres obowiązywania Narodowej Strategii Rozwoju Kultury mija z końcem 2020 r., jednak przywoływane wyżej działania mogą być z powodzeniem wykorzystywane w działalności JST.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Projekt nowej Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 został zgłoszony do prac legislacyjnych Rady Ministrów 13 sierpnia 2019 r. Dokument ma zastąpić przyjętą w 2013 r. Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

W projekcie Nowej Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 uwzględniono także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego – za drugi cel uznano wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich. W planach ujęto ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.

Za jedno z kluczowych zadań państwa uznano również dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. Projektem strategicznym będzie tu Krajowy Program Ochrony i Opieki nad Zabytkami na lata 2019 – 2022, przyjęty 13 sierpnia 2019 r. przez Radę Ministrów. Istotnymi programami, wspierającymi realizację celów SRKS i ważnymi z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego będą:

- projekt strategiczny Rozwój turystyki kulturowej, dotyczący działań przy obiektach znajdujących się na trasie Europejskich Szlaków Kulturowych ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i obszarów będących jednocześnie pomnikami historii;
- kontynuacja projektu Krajobraz mojego miasta, którego celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm i instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej; w ramach projektu zaplanowano zwiększony nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Program rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020 oraz projekt programu opieki nad zabytkami województwa podlaskiego na lata 2008 – 2011

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2020, uchwalony 21 kwietnia 2008 r. opiera się na założeniach projektowych Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Podlaskiego na lata 2008 – 2011 z przedłużeniem na lata następne. Jednym z celów strategicznych wojewódzkiego jest ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury a także za poważny potencjał naszego regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym województwa podlaskiego sprzyja również integracji jego mieszkańców i poczucia więzi oraz dumy z tzw. „małej ojczyzny”. Należyta troska i szacunek dla dziedzictwa kultury tworzonego w przeszłości przez wiele narodów i grup etnicznych, zdaniem autorów programu umacnia pozytywny wizerunek naszego regionu jako przyjaznego i otwartego. W celu realizacji tak zakrojonego programu zaplanowano podjęcie następujących działań:

- prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,
- prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,
- upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,
- rewaloryzacja zabytków, powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz małej architektury, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),
- rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,
- systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
- ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,

- prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o roli, znaczeniu i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego został uchwalonym przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą nr XXXVI/330/17 z dnia 22 maja 2017 r. Wskazuje on obowiązujące cele polityki przestrzennej, zasady ich realizacji oraz kierunki działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Szczegółowo opisuje to cel 4, dotyczący osiągnięcia i utrzymania wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów –realizowany m.in. poprzez ochronę i racjonalne zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego.

Celem ochrony konserwatorskiej jest trwałe zachowanie właściwego zagospodarowania i użytkowania zabytkowych, historycznych układów urbanistycznych, ruralistycznych, historycznych zespołów i obiektów budowlanych, stanowisk archeologicznych i ich otoczenia oraz krajobrazu kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

4.2.3. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2030 roku

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2030 roku została uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XVIII/213/2020 dnia 27 kwietnia 2020 r.

„Ambitne Podlaskie” to misja/credo jaką przyjęło w dokumencie strategicznym Województwo Podlaskie. Misja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego wyraża filozofię planowanych zamierzeń i jest skierowana zarówno do mieszkańców, jak i do otoczenia. Wyraża w skrótowej formie wyjątkowość czy specyficzność planowanych działań

oraz wartości i zasoby, na których mają się opierać. Województwo podlaskie jest zwrócone ku przyszłości i zmierza do pełnego wykorzystania swojego potencjału nie tyle naśladowując inne regiony, co wdrażając najnowsze, dopiero rodzące się rozwiązania i dokonując w ten sposób skoku rozwojowego. Głównym potencjałem regionu są mieszkańcy, a w szczególności ich ambicja, pracowitość – aktywność zawodowa i społeczna, wysokie i rosnące kompetencje. Atutem regionu są także unikalne walory środowiska i stosunkowo wysoka jakość życia. Wszystko to zapewnia regionowi przewagę w zakresie kluczowego czynnika rozwoju jakim jest kapitał ludzki. Cechami wyróżniającymi ambitne podlaskie jest także wyjątkowa rodzima przedsiębiorczość tworząca podstawę gospodarki oraz zdolność do współdziałania w sferze gospodarczej, czego przejawami już są prężne inicjatywy klastrowe.

Przyjęte zamierzenia:

- w wymiarze gospodarczym: dążenie do osiągnięcia pozycji dobrze rozwiniętego regionu dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakorzenionych i już obecnie dynamicznych sektorach oraz współpracy międzysektorowej,
- w wymiarze społecznym: dążenie do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionów w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska, bogatego dziedzictwa kulturowego i wysokiej jakości usług publicznych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców,
- w wymiarze terytorialnym: dążenie do możliwie najlepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych i niwelowania słabości różnych części województwa, głównie poprzez rozwój oddolnych inicjatyw lokalnych i formułowane przez nie cele odzwierciedlające specyfikę danego terytorium,
- w wymiarze organizacyjnym dąży do pozycji regionu sprawnie zarządzanego, korzystnie powiązanego z partnerami krajowymi i zagranicznymi, skutecznie zabiegającego o interes własny i mieszkańców;

Wśród mocnych cech województwa podlaskiego wymienia się bogate dziedzictwo kulturowe wynikające m.in. z wielonarodowego charakteru regionu. Zauważalnym staje się również wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki. Mocną stroną jest także przygraniczne położenie województwa.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego określa 3 cele operacyjne:

1. Dynamiczna gospodarka
2. Zasobni mieszkańcy
3. Partnerski region

Każdy z celów strategicznych zawiera w sobie cele operacyjne, które z kolei określają zarówno kluczowe kierunki działań, jak i głównych interesariuszy. Cele operacyjne ukierunkowane są na wykorzystywanie potencjałów województwa i służą reakcji na określone wyzwania rozwojowe:

- Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący lokalnej przedsiębiorczości. Kluczowym zagadnieniem jest tu tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju firm, które swoją pozycję budują w oparciu o lokalne zasoby i potencjały. Województwo podlaskie będzie wykorzystywało i wspierało rozwój postaw przedsiębiorczych jego mieszkańców, ale również przyjezdnych. Potencjałem, który odnosi się do dziedzictwa są unikatowe walory turystyczne o randze międzynarodowej i krajowej, umożliwiającej rozwój wybranych form aktywności turystycznej. Jednym z głównych kierunków interwencji jest wspieranie rozwoju turystyki w oparciu m.in. o walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i lokalne produkty turystyczne.
- Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący przestrzeni wysokiej jakości. Realizowane będą tu działania wpisujące się w ideę zrównoważonego rozwoju. Nowoczesny region rozwijający się w sposób zrównoważony, to region optymalnie wykorzystujący uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczno-kulturowe. Działania strategiczne będą związane z rozwojem infrastruktury komunikacyjnej, obejmującym budowę i modernizację dróg oraz linii kolejowych, rozwój transportu zbiorowego, budowę terminali intermodalnych i lotniska regionalnego. Dostępność odpowiednich usług wymaga rozwoju i modernizacji infrastruktury, w której te usługi są świadczone (zmiany ilościowe i jakościowe, w tym zapewniające dostępność osobom z niepełnosprawnościami), zgodnie z hierarchią sieci osadniczej i gdzie to możliwe, w formie zdeinstytucjonalizowanej. Ważne będzie zagwarantowanie usług podstawowych na poziomie gminnym, powiatowym i regionalnym w sferze

edukacyjnej, ochrony zdrowia, kulturowej i administracyjnej. W odniesieniu do działań związanych z ochroną zabytków będą one zgodne z obowiązującymi regulacjami w tym zakresie na poziomie krajowym oraz wszystkich szczeblach samorządu.

- Cel strategiczny 3. Partnerski region wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący kapitału społecznego. Służy on podkreśleniu znaczenia umiejętności współpracy opartej na zaufaniu dla realizacji różnorodnych celów. Kapitał społeczny traktowany jest jako ważny czynnik rozwoju regionów. Ścieżkę do budowania kapitału społecznego tworzą działania ukierunkowane na kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich oraz wspieranie dialogu społecznego. Województwo podlaskie będzie w tym celu wykorzystywać znaczny potencjał kulturowy regionu wynikający m.in. z jego wielonarodowego i wielokulturowego charakteru. Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Integralnym elementem kapitału społecznego i jego specyfiką jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Jednym z kierunków interwencji jest wzmacnianie tożsamości lokalnej, regionalnej i narodowej.

4.2.4. Zintegrowany Program Powiatu Sejneńskiego na lata 2016 - 2020

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego jest najważniejszym dokumentem określającym kierunki rozwoju powiatu na najbliższe lata. Został przyjęty Uchwałą Nr XVI/92/2016 Rady Powiatu Sejneńskiego z dnia 29 lutego 2020 r., zmieniony Uchwałą nr XXXI/172/2017 Rady Powiatu Sejneńskiego z dnia 31 maja 2017 r.

Celem programu jest wskazanie misji i wizji rozwoju powiatu oraz planu operacyjnego: wyboru projektów kluczowych, celów strategicznych, celów operacyjnych i zadań, których realizacja w określonej perspektywie czasowej przyczyni się do wielokierunkowego rozwoju Powiatu Sejneńskiego.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego przedstawia sytuację społeczno-gospodarczą Powiatu. Formułuje on określone priorytety, cele i zadania realizacyjne zmierzające do rozwiązania określonych problemów.

Przywołany dokument wskazuje na zabytki architektury i budownictwa jako ważne elementy krajobrazu kulturowego oraz najciekawsze walory antropogeniczne regionu, wymieniając wśród nich obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie Gminy Giby. Poza w/w wzmianką, nie odnosi się do zagadnień związanych z opieką nad zabytkami.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

5.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Giby

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Giby przyjęte zostało Uchwałą III/5/14 Rady Gminy Giby z dnia 19 grudnia 2014 roku.

W/w dokument podkreśla fakt, iż zachowane na terenie gminy zabytki, warunkują dalszy rozwój zagospodarowania przestrzennego gminy. W celu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej postuluje się wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej, podlegających odmiennym ustaleniom.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy z uwzględnieniem zabytków o najwyższym znaczeniu

5.2.1. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego na tle zarysu historii gminy

Giby –miejsowość została założona na skraju Puszczy Przełomskiej jako Heret, nazwana tak od jeziora, nad którym jest położona. Miejscowość wzmiankowana jest już w roku 1594 r. Powstała jako wieś osoczników pilnujących Puszczy przed kradzieżami i szkodami. Osocznicy ze wsi Heret strzegli tzw. objazdu świackiego, później zwanego kwaterą pomorską, obejmującego południową część Puszczy Przełomskiej od rzeki Bugiedy i Igorcki po rzekę Pawłówkę i jezioro Wigry. W części tej było 17 ostępów: Cieszklinie (dziś tam jest Rosochaty Róg i Mikołajewo), Płytowy nad rzeką Hańczę (dziś są tam wsie Maćkowa Ruda, Buda Buska), Pohoreły (dziś wieś Pogorzelec, Karolin, Pokrowsk, Jeziorki), Studzieniczne (dziś lasy koło wsi Studziany Las), Przewrocie, Przewrocie drugie (dziś lasy obrębu Przewrót nad Hańczę koło Gremzdówki), Wiłokuk (dziś lasy koło wsi i jez. Wiłokuk), Brzozowe, Czerteż na Krzywej Rzece alias Krzywy (dziś lasy nad rz. Krzywą), Pohany, Brzozany (dziś lasy nad jez. Brożane), Wierzch Błota, Morycha, Giedzi (lasy koło gajówki Giedź), Jałowy Róg (dziś lasy koło Rygola); Muły (dziś lasy koło wsi Muły) i Horodiszcze. Osocznicy ze wsi Giby strzegli lasów od rzeki Pawłówki i jez. Wigry do linii od jez. Krzywego do rzeki Marychy. Na początku XVII wieku działał tu młyn i karczma, a także rudnia Milewskich (wzmiankowana w dokumencie z 1640 r.).

5.3. Zabytki ujęte prawnymi formami ochrony

Zespół uznany za Pomnik Historii

Uznanie za Pomnik Historii jest jedną z czterech ustawowo określonych form ochrony zabytków. Za Pomni Historii uznaje się zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnym znaczeniu i wartości dla kultury. Rangę Pomnika Historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w drodze rozporządzenia, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pomnik Historii ustanawiane są od 1994 roku.

Na terenie gminy Giby nie znajduje się obiekt mający status Pomnika Historii.

Rejestr zabytków nieruchomych

Rejestr zabytków zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków (art. 8). Wpis do rejestru odbywa się na mocy decyzji WKZ wydanej z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Na terenie Gminy Giby znajduje się 7 zabytków nieruchomych w rejestrze zabytków województwa podlaskiego, prowadzonym przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Ponadto 1 zabytek archeologiczny. Są to:

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Numer decyzji	Data wpisu
1.	Frącki	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	421	KL.WKZ 534/421/d/85	31.01.1985 r.
2.	Giby	dawna molenna staroobrzędowców	59	KL.WKZ 534/59/d/80	03.03.1980 r.
3.	Giby	Dom mieszkalny nr 26	64	KL.WKZ 534/d/64/80	03.03.1980 r.
4.	Karolin	Kościół parafialny p.w. Św. Rodziny w Karolinie, gm. Giby	654	KL.WKZ 534/654/d/89	10.03.1989 r.
5.	Pogorzelec	Teren przyległy do dawnej molenny staroobrzędowców	59	KL.WKZ 534/59/d/80	03.03.1980 r.
6.	Pogorzelec	Chałupa	28	KL.WKZ 534/28/d/79	13.04.1979 r.
7.	Płociczno – część na terenie gminy Giby	zespół komunikacyjny wąskotorowej kolei leśnej (od stacji Płociczno do	A-857	KL.WKZ 534/857/d/91	07.11.1991 r.

		szosy Sejny-Augustów wraz z przyległym terenem do torów: 100 m w terenie zabudowanym i zalesionym, 500 m w terenie niezabudowanym)			
--	--	--	--	--	--

Oraz

8.	Posejnele	Grodzisko w Posejnelach	(WKZ w Białymstoku) 91/A; (WKZ w Suwałkach) 92	(WKZ w Białymstoku) 670-1/11/69 (WKZ w Suwałkach) KL.WKZ 534/92/d/80	(WKZ w Białymstoku) 12.11.1969 r. (WKZ w Suwałkach) 14.11.1980 r.
----	-----------	-------------------------	---	---	--

Park kulturowy

Park kulturowy to kolejna forma ochrony zabytków, wprowadzona na mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą uchwały rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ust. 1 i 6, ust. 5). Park kulturowy jest formą ochrony krajobrazu kulturowego umożliwiającą zachowanie wyjątkowych wartości historyczno-kulturowych w powiązaniu z powiązaniu z ochroną środowiska naturalnego. Celem ustanowienia takiej formy ochrony jest potrzeba zachowania ciągłości tradycji krajobrazu o umożliwienie jego rozwoju zgodnie z miejscową tradycją.

Na terenie gminy Giby nie utworzono dotychczas żadnego parku kulturowego.

Ochrona ustalona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Prawną formą ochrony zabytków, której stanowienie należy do kompetencji gminy, (wynikającą z przepisów Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Ustawa określa zabytki, których ochrona musi być uwzględniona w mpzp. Są to w szczególności zabytki nieruchome

wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe (art. 19. ust 1). Istotne znaczenie ma zawarty w ustawie (art. 19. ust.3) zapis o możliwości wyznaczania w mpzp stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, na których wprowadza się konieczne dla ochrony ograniczenia, zakazy i nakazy. Projekty i zmiany mpzp podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Obszar gminy Giby nie posiada uchwalonego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 22 ust.4) stanowi, że wójt gminny prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Zgodnie z ustawowymi zaleceniami w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Giby ujęte są:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru
- inne zabytki znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zasób obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków jest liczenie nieliczny i różnorodny typologicznie. Według stanu na rok 2022 jest to 21 obiektów oraz 248 stanowisk archeologicznych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Zabytki: (zgodnie z wykazem ze strony: www.wuoz.bialystok.gov.pl, dostęp dn. 03.10.2022 r.)

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Karta
1.	Białogóry	Cmentarz starobrzędowców	Białogóry, gm. Giby	(karta oprac. J. Mackiewicz, wrzesień 1991 r., karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 21)
2.	Daniłowce	Szkoła	Daniłowce 9,	(karta oprac. M.

			16-506 Giby	Ambrosiewicz, sierpień 1996 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 147)
3.	Daniłowce	Dom mieszkalny z częścią gospodarczą	Daniłowce 6	(karta oprac. J. Świdorski, wrzesień 1980 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 146)
4.	Frącki	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	Frącki, gm. Giby	(karta oprac. Z. Wasilewski, 1984 r., karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach 42); nr rej. 42 z 31.01.1985 r.
5.	Frącki	Szkoła	Frącki 35, 16-506 Giby	(karta oprac. M. Ambrosiewicz, sierpień 1996 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 176)
6.	Giby	Cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich z II wojny światowej	Giby (teren Puszczy Augustowskiej, uroczysko „Wielki Bór”)	(karta oprac. J. Mackiewicz, maj 1995 r., karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 48)
7.	Giby	Mogiła nieznanego żołnierza polskiego z II wojny światowej	Giby (teren Puszczy Augustowskiej)	(karta oprac. J. Mackiewicz, maj 1995 r., karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 47)
8.	Giby	Dom	Giby nr 26	(karta oprac. J. Mackiewicz, luty 1980 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 197)
9.	Iwanówka	Cmentarz staroobrzędowców	Iwanówka, gm. Giby	(karta oprac. J. Mackiewicz, wrzesień 1999 r., karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del w Suwałkach nr 54)
10.	Karolin	Cerkiew, ob. Kościół parafialny rzymskokatolicki Św.	Karolin, 16- 506 Giby	(karta oprac. A. Żupła, maj 1992 r., Karta WUOZ w Białymstoku

		Rodziny		Del. w Suwałkach nr 280), nr rej. 654 z 10.03.1989 r.
11.	Karolin	Cmentarz dawny parafialny jednowierców	Pokrowsk	(karta oprac. A. Jankowski, karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 116)
12.	Karolin	Cmentarz rzymskokatolicki parafialny	Karolin, gm. Giby	(karta oprac. J. Mackiewicz, wrzesień 1988 r., karta cmentarza WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 66)
13.	Kukle	Kapliczka	Kukle, gm. Giby	(karta oprac. M. Ambrosiewicz, maj 1995 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 351)
14.	Pogorzelec	Molenna	Giby, dz. 865/1	(karta oprac. J. Mackiewicz, styczeń 1980 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 655), nr rej. 59 z 03.03.1980 r.
15.	Pogorzelec	Chałupa	Pogorzelec 41, gm. Giby	(karta oprac. Z. Mackiewicz, wrzesień 1978 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 567), nr rej. 28 z 13.04.1979 r.
16.	Pogorzelec	Chlew	Pogorzelec 41, gm. Giby	(karta oprac. Z. Mackiewicz, wrzesień 1978 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 568)
17.	Posejnele	Dom mieszkalny nr 19	Posejnele 19	(karta oprac. E. Solak, lipiec 1977 r., karat WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 574)
18.	Posejnele	Spichrz (świreń)	Posejnele 24, gm. Giby	(karta oprac. K. Jabłoński, lipiec 2001 r., karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 573)
19.	Sarnetki	Dom mieszkalny (chałupa) nr 29	Sarnetki 29	(karta oprac. A. Żulpa, wrzesień 1988 r, karta WUOZ w Białymstoku Del. w Suwałkach nr 725)
20.	Zelwa	Szkoła	Zelwa 21, 16-506 Giby	(karta oprac. M. Ambrosiewicz, sierpień 1996 r., karta WUOZ w

				Białymstoku Del. w Suwałkach nr 1322)
21.	Płociczno (część na obszarze gm. Giby)	zespół komunikacyjny wąskotorowej kolei leśnej (od stacji Płociczno do szosy Sejny-Augustów wraz z przyległym terenem do torów: 100 m w terenie zabudowanym i zalesionym, 500 m w terenie niezabudowanym)		Brak informacji

5.5. Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 uozoz).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Stanowiska archeologiczne są ujawnione głównie podczas badań powierzchniowych AZP składają się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe gminy. Podstawową metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo-konserwatorski nazywany Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP), realizowany od 1978 roku. Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu poprzez obserwację archeologiczną oraz uwzględnienie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych i innych instytucjach oraz publikacjach. Zbiór dokumentacji AZP jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenowego.

Na obszarze gminy Giby zaewidencjonowano 248 stanowisk archeologicznych. Osadnictwo w gminie Giby datowane są począwszy od epoki kamienia po średniowiecze i okres nowożytny.

L.p.	Obszar AZP	Miejscowość	Nr stanowiska w msc.	Nr stanowiska na obszarze	Chronologia	Uwagi
	17-87					
1.		Daniłowce	1	1	śląd osadnictwa-	

					epoka kamienia	
2.		Daniłowce	2	2	śląd osadnictwa- epoka kamienia- wczesna epoka brązu; śląd osadnictwa- późne średniowiecze- okres nowożytny	
3.		Białogóry	3	31	śląd osadnictwa- epoka kamienia	
4.		Białogóry	4	49	Cmentarz staroobrzędowców- koniec XVIII (?) – XX w.; mogiła lub cmentarz – okres współczesny	
	17-88					
5.		Konstantynówka	1	15	obozowisko- neolit; śląd osadniczy-epoka brązu	
6.		Iwanówka	1	16	śląd osadniczy- neolit	
7.		Iwanówka	2	30	śląd osadniczy- średniowiecze – okres nowożytny	
8.		Pomorze	7	42	śląd osadniczy- epoka brązu	
9.		Iwanówka	3	50	śląd osadniczy- epoka kamienia	
	18-87					
10.		Pogorzelec	1	1	Znalezisko luźne- epoka brązu	
11.		Krasne	1	2	Znalezisko luźne- neolit	
12.		Wysoki Most	1	3	Obozowisko/osada- epoka kamienia; osada- wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa- okres nowożytny	
13.		Białogóry	1	4	Śląd osadnictwa- mezolit- wczesna epoka brązu; osada- wczesne średniowiecze	
14.		Krasne	2	5	Śląd osadnictwa - mezolit-epoka	

					żelaza	
15.		Studziany Las	1	6	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; osada- wczesne średniowiecze	
16.		Studziany Las	2	7	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; osada- wczesne średniowiecze	
17.		Studziany Las	3	8	Ślad osadnictwa-późny paleolit	
18.		Sarnetki	1	9	Ślad osadnictwa-neolit- wczesna epoka brązu	
19.		Wysoki Most	2	10	Obozowisko/osada-epoka kamienia	
20.		Wysoki Most	3	11	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
21.		Wysoki Most	4	12	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
22.		Wysoki Most	5	13	Obozowisko/osada-epoka kamienia	
23.		Wysoki Most	6	14	Ślad osadnictwa-późny paleolit	
24.		Białogóry	2	15	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
25.		Wysoki Most	7	16	Obozowisko/osada-epoka kamienia; ślad osadnictwa-mezolit; ślad osadnictwa-mezolit- wczesna epoka brązu; obozowisko/osada-mezolit- epoka żelaza	
26.		Wysoki Most	8	22	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
27.		Wysoki Most	9	23	Ślad osadnictwa-mezolit -epoka żelaza	
28.		Wysoki Most	10	37	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka brązu	
29.		Pogorzelec	2	39	Osada- wczesne średniowiecze; ślad	

					osadnictwa- późne średniowiecze; osada- okres nowożytny	
30.		Karolin	1	40	Ślad osadnictwa- późny paleolit; ślad osadnictwa- epoka kamienia- epoka żelaza; ślad osadnictwa- wczesne średniowiecze; ślad osadnictwa- późne średniowiecze- okres nowożytny	
31.		Karolin	2	41	Ślad osadnictwa- mezolit- epoka żelaza	
32.		Wysoki Most	11	43	Ślad osadnictwa- mezolit- epoka żelaza	
33.		Wysoki Most	12	44	Ślad osadnictwa- epoka kamienia	
34.		Wysoki Most	13	45	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; ślad osadnictwa- mezolit- epoka żelaza	
35.		Wysoki Most	14	46	Obozowisko/osada- epoka kamienia; ślad osadnictwa- mezolit- epoka żelaza; ślad osadnictwa- chronologia nieokreślona	
36.		Wysoki Most	15	47	Ślad osadnictwa- mezolit- epoka żelaza	
37.		Wysoki Most	16	48	Obozowisko/osada- epoka kamienia	
38.		Karolin	3	53	Ślad osadnictwa- epoka kamienia	
39.		Karolin	4	54	Ślad osadnictwa- epoka kamienia	
40.		Studziany Las	4	70	Obozowisko- późny paleolit- mezolit	

	18-88					
41.		Białowierśnie	1	1	Osada – okres nowożytny	
42.		Białowierśnie	2	2	Osada-średniowiecze; osada- XVI-XIX w.	
43.		Białorzeczka	1	3	Osada – okres nowożytny	
44.		Wierśnianka	1	4	Osada- epoka kamienia; osada- XVI-XIX w.	
45.		Giby	1	5	Osada- epoka kamienia; osada-średniowiecze; osada- XVI-XIX w.	
46.		Giby	2	6	Osada- epoka kamienia-neolit	
47.		Giby	3	7	Osada- epoka kamienia-neolit	
48.		Kukle	1	8	Osada- epoka kamienia; osada- XVI-XIX w.	
49.		Kukle	2	9	Osada- epoka kamienia	
50.		Kukle	3	10	Osada- epoka kamienia; osada- XVI-XIX w.	
51.		Pomorze Duże	1	11	Osada – średniowiecze; osada- XVI-XIX w.	
52.		Pomorze Duże	2	12	Osada- epoka kamienia- mezolit; osada- XVI- XIX w.	
53.		Pomorze Duże	3	13	Osada- epoka kamienia	
54.		Pomorze Duże	4	14	Osada- XVI- XIX w.	
55.		Pomorze Duże	5	15	Osada- XVII-XIX w.	
56.		Pomorze Duże	6	16	Osada-średniowiecze; osada- XVI-XIX w.	
57.		Posejnele	1	17	Grodzisko-	

					wczesna epoka żelaza; gród-wczesne średniowiecze	
58.		Posejnele	2	18	Osada- wczesne średniowiecze; osada- XVI- XIX w.	
59.		Posejnele	3	19	chronologia nieokreślona	
	18-89					
60.		Wiłkokuk	13	1	śląd osadnictwa- mezolit; śląd osadnictwa- epoka kamienia	
61.		Wiłkokuk	14	2	śląd osadnictwa- epoka kamienia	
62.		Zelwa	1	3	śląd osadnictwa- średniowiecze- okres nowożytny	
63.		Zelwa	2	4	śląd osadnictwa- średniowiecze- okres nowożytny	
64.		Zelwa	3	5	śląd osadnictwa- epoka brązu-okres żelaza; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; śląd osadniczy – średniowiecze- okres nowożytny	
65.		Zelwa	4	6	obozowisko- epoka kamienia; śląd osadnictwa- mezolit-epoka brązu	
66.		Zelwa	5	7	śląd osadnictwa- paleolit; śląd osadnictwa- kultura sudowska; śląd osadnictwa- średniowiecze- okres nowożytny	
67.		Zelwa	6	8	śląd osadnictwa- mezolit; obozowisko- epoka	

					kamienia; ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze; osada-średniowiecze-okres nowożytny	
68.		Zelwa	7	9	osada-średniowiecze-okres nowożytny	
69.		Zelwa	8	10	śląd osadnictwa-epoka kamienia; ślad osadnictwa-średniowiecze-okres nowożytny	
70.		Zelwa	9	11	obozowisko-paleolit; ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze; osada-średniowiecze-okres nowożytny	
71.		Kiecie	1	12	obozowisko-paleolit schyłkowy; ślad osadnictwa-mezolit; ślad osadnictwa- epoka kamienia; ślad osadnictwa- epoka brązu- okres żelaza; osada-średniowiecze-okres nowożytny	
72.		Kiecie	2	13	śląd osadnictwa-średniowiecze-okres nowożytny	
73.		Zelwa	10	14	śląd osadnictwa-epoka kamienia; osada-średniowiecze-okres nowożytny	
74.		Zelwa	11	15	obozowisko-paleolit; ślad osadnictwa- kultura sudowska; ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze;	

					osada- średniowiecze- okres nowożytny	
75.		Kukle	4	18	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa- średniowiecze- okres nowożytny	
76.		Kukle	5	19	śląd osadnictwa- kultura sudowska; osada- wczesne średniowiecze; osada- średniowiecze – okres nowożytny	
77.		Kiecie	3	23	śląd osadnictwa- paleolit; śląd osadnictwa- epoka brązu- okres żelaza; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa- średniowiecze- okres nowożytny	
78.		Kiecie	4	24	obozowisko – mezolit	
79.		Kiecie	5	27	śląd osadnictwa- paleolit; śląd osadnictwa- epoka kamienia	
80.		Kiecie	6	28	śląd osadnictwa- paleolit	
81.		Zelwa	12	29	śląd osadnictwa- mezolit; śląd osadnictwa-epoka kamienia	
82.		Zelwa	13	30	śląd osadnictwa- mezolit	
83.		Kiecie	7	35	śląd osadnictwa – paleolit; śląd osadnictwa – mezolit; śląd osadnictwa –epoka	

					kamienia; ślad osadnictwa wczesne średniowiecze; osada średniowiecze okres nowożytny
84.		Kiecie	8	36	obozowisko mezolit; osada średniowiecze okres nowożytny
85.		Kiecie	9	37	ślad osadnictwa paleolit
86.		Kiecie	10	38	ślad osadnictwa epoka kamienia
87.		Zelwa	14	39	ślad osadnictwa epoka kamienia; ślad osadnictwa epoka brązu; ślad osadnictwa średniowiecze okres nowożytny
88.		Wiłkokuk	15	41	ślad osadnictwa mezolit- neolit
89.		Wiłkokuk	16	42	ślad osadnictwa epoka kamienia
90.		Kiecie	11	46	obozowisko-paleolit schyłkowy; ślad osadnictwa paleolit; obozowisko-mezolit; obozowisko epoka kamienia; ślad osadnictwa średniowiecze okres nowożytny
91.		Zelwa	15	47	ślad osadnictwa epoka kamienia; ślad osadnictwa wczesne średniowiecze; ślad osadnictwa średniowiecze-okres nowożytny
92.		Zelwa	16	48	ślad osadnictwa mezolit; obozowisko- epoka

					kamienia; ślad osadnictwa – epoka brązu – okres żelaza; ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze; ślad osadnictwa – średniowiecze – okres nowożytny
93.		Zelwa	17	49	ślad osadnictwa – mezolit
94.		Kukle	6	50	ślad osadnictwa-mezolit; osada – średniowiecze – okres nowożytny
95.		Kukle	7	51	ślad osadnictwa – epoka kamienia; ślad osadnictwa – średniowiecze – okres nowożytny
96.		Zelwa	18	54	ślad osadnictwa – paleolit schyłkowy; ślad osadnictwa – średniowiecze – okres nowożytny
97.		Budwieć	29	55	ślad osadnictwa – epoka kamienia; ślad osadnictwa – średniowiecze – okres nowożytny
98.		Budwieć	30	56	osada – średniowiecze – okres nowożytny
99.		Budwieć	31	57	ślad osadnictwa – epoka kamienia
100.		Kukle	8	58	ślad osadnictwa – kultura sudowska; ślad osadnictwa – średniowiecze – okres nowożytny
	19-87				
101.		Studziany Las	5	1	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
102.		Studziany Las	6	2	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
103.		Sarnetki	2	3	Osada- wczesne średniowiecze; ślad

					osadnictwa- późne średniowiecze	
104.		Sarnetki	3	4	Obozowisko-późny paleolit; Obozowisko/osada- mezolit- wczesna epoka brązu;	
105.		Sarnetki	4	5	Obozowisko- późny paleolit; Obozowisko- mezolit; Obozowisko/osada- mezolit -wczesna epoka brązu	
106.		Tartaczysko	1	6	obozowisko -epoka kamienia	
107.		Tartaczysko	2	7	obozowisko – epoka kamienia	
108.		Tartaczysko	3	8	obozowisko – epoka kamienia	
109.		Frącki	14	9	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- późne średniowiecze	
110.		Studziany Las	7	10	Ślad osadnictwa- epoka kamienia; Ślad osadnictwa- późne średniowiecze	
111.		Studziany Las	8	11	Ślad osadnictwa- późny paleolit; ślad osadnictwa- chronologia nieokreślona; ślad osadnictwa- późne średniowiecze	
112.		Studziany Las	9	12	Obozowisko- epoka kamienia; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze	
113.		Studziany Las	10	13	Ślad osadnictwa- epoka kamienia	
114.		Studziany Las	11	14	Ślad osadnictwa- epoka kamienia	
115.		Studziany Las	12	15	Ślad osadnictwa- epoka kamienia	

116.		Studziany Las	13	16	Obozowisko-epoka kamienia
117.		Studziany Las	14	17	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
118.		Studziany Las	15	18	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; ślad osadnictwa-późne średniowiecze-okres nowożytny
119.		Sarnetki	5	19	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
120.		Sarnetki	6	20	Obozowisko-późny paleolit
121.		Sarnetki	7	21	Obozowisko-późny paleolit
122.		Sarnetki	8	22	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
123.		Sarnetki	9	23	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; ślad osadnictwa-mezolit- epoka żelaza
124.		Gulbin	1	24	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
125.		Sarnetki	10	25	Osada-okres nowożytny
126.		Sarnetki	11	26	Obozowisko-epoka kamienia
127.		Sarnetki	12	27	Obozowisko-późny paleolit; ślad osadnictwa-chronologia nieokreślona; ślad osadnictwa- epoka żelaza; ślad osadnictwa- okres nowożytny
128.		Głęboki Bród	1	28	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
129.		Tartaczysko	4	29	Ślad osadnictwa-późny paleolit; ślad osadnictwa-mezolit-wczesna epoka brązu
130.		Tartaczysko	5	30	Ślad osadnictwa-epoka kamienia
131.		Tartaczysko	6	31	Ślad osadnictwa-

					epoka kamienia; śląd osadnictwa- późne średniowiecze	
132.		Frącki	15	32	Śląd osadnictwa- późny paleolit	
133.		Frącki	16	33	Obozowisko- późny paleolit; śląd osadnictwa- neolit- wczesna epoka brązu	
134.		Frącki	17	34	Obozowisko – epoka kamienia	
135.		Frącki	18	35	Obozowisko – późny paleolit	
136.		Głęboki Bród	2	36	Śląd osadnictwa- epoka kamienia	
137.		Głęboki Bród	3	37	Śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa- późne średniowiecze- okres nowożytny	
138.		Głęboki Bród	4	38	Śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- mezolit	
	19-88					
139.		Frącki	1	1	obozowisko-epoka kamienia; śląd osadnictwa- okres wędrówek ludów – wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa-okres nowożytny	
140.		Frącki	2	2	śląd osadnictwa- epoka kamienia; obozowisko – mezolit-wczesna epoka brązu	
141.		Frącki	3	3	śląd osadnictwa- epoka kamienia	
142.		Frącki	4	4	obozowisko-epoka kamienia	
143.		Frącki	5	5	obozowisko- epoka kamienia; śląd osadnictwa-	

					wczesne średniowiecze; ślad osadnictwa-okres nowożytny	
144.		Frącki	6	6	ślad osadnictwa- epoka kamienia; ślad osadnictwa- wczesne średniowiecze; ślad osadnictwa- średniowiecze	
145.		Frącki	7	7	ślad osadnictwa- epoka kamienia	
146.		Frącki	8	8	ślad osadnictwa- epoka kamienia; ślad osadnictwa- średniowiecze	
147.		Frącki	9	9	ślad osadnictwa- epoka kamienia	
148.		Frącki	10	10	osada- wczesne średniowiecze- średniowiecze; ślad osadnictwa – okres nowożytny	
149.		Frącki	11	11	ślad osadnictwa- epoka kamienia	
150.		Frącki	12	12	ślad osadnictwa- epoka kamienia; ślad osadnictwa- wczesne średniowiecze	
151.		Frącki	13	13	ślad osadnictwa – XVI-XVIII w.	
	19-89					
152.		Wiłkokuk	1	1	obozowisko-późny paleolit; obozowisko/osada – mezolit-epoka brązu	
153.		Wiłkokuk	2	2	ślad osadnictwa- mezolit-epoka brązu; ślad osadnictwa- okres nowożytny	
154.		Wiłkokuk	3	3	obozowisko- późny paleolit; ślad huty szkła- okres nowożytny	

155.		Wiłkokuk	4	4	obozowisko – późny paleolit; obozowisko- mezolit- epoka żelaza; osada- średniowiecze- okres nowożytny
156.		Wiłkokuk	5	5	skupisko A- obozowisko- epoka kamienia; obozowisko/osada – mezolit- epoka żelaza; osada- średniowiecze- okres nowożytny; Skupisko B – epoka kamienia; obozowisko/ osada- mezolit- epoka żelaza; ślad osadniczy – okres pradziejowy
157.		Wiłkokuk	6	6	ślad osadnictwa- epoka kamienia; ślad osadnictwa- mezolit – wczesna epoka brązu
158.		Wiłkokuk	7	7	obozowisko – późny paleolit; ślad osadnictwa – mezolit; ślad osadnictwa- okres nowożytny
159.		Wiłkokuk	8	8	obozowisko – późny paleolit
160.		Wiłkokuk	9	9	obozowisko – późny paleolit
161.		Wiłkokuk	10	10	ślad osadnictwa- późny paleolit; ślad osadnictwa- epoka kamienia- epoka brązu
162.		Wiłkokuk	11	11	obozowisko – późny paleolit; ślad osadnictwa- średniowiecze;
163.		Wiłkokuk	12	12	ślad osadnictwa- średniowiecze-

					okres nowożytny	
164.		Stanowisko	1	13	obozowisko – epoka kamienia	
165.		Stanowisko	2	14	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
166.		Stanowisko	3	15	obozowisko – epoka kamienia	
167.		Stanowisko	4	16	Skupisko A- obozowisko- epoka kamienia; obozowisko- mezolit; Skupisko B- obozowisko- epoka kamienia; Skupisko C-epoka kamienia	
168.		Stanowisko	5	17	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- średniowiecze	
169.		Stanowisko	6	18	obozowisko – epoka kamienia; śląd osadnictwa - średniowiecze	
170.		Stanowisko	7	19	Obozowisko- mezolit (k. niemieńska)	
171.		Stanowisko	8	20	obozowisko- późny paleolit; śląd osadnictwa- mezolit	
172.		Stanowisko	9	21	obozowisko – późny paleolit	
173.		Stanowisko	10	22	Skupisko A- śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- epoka kamienia – epoka żelaza; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; osada- średniowiecze- okres nowożytny Skupisko B- śląd osadnictwa- epoka kamienia; osada –	

					średniowiecze – okres nowożytny	
174.		Stanowisko	11	23	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- średniowiecza	
175.		Stanowisko	12	24	śląd osadnictwa- epoka kamienia; osada - średniowiecze	
176.		Stanowisko	13	25	śląd osadnictwa- mezolit-epoka żelaza	
177.		Stanowisko	14	26	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- epoka kamienia- epoka brązu	
178.		Stanowisko	15	27	śląd osadnictwa - średniowiecze	
179.		Budwieć	1	28	śląd osadnictwa- średniowiecze- okres nowożytny	
180.		Budwieć	2	29	śląd osadnictwa- epoka kamienia	
181.		Budwieć	3	30	śląd osadnictwa- późny paleolit; śląd osadnictwa –neolit- wczesna epoka brązu; śląd osadnictwa – średniowiecze- okres nowożytny	
182.		Budwieć	4	31	śląd osadnictwa - średniowiecze	
183.		Budwieć	5	32	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
184.		Budwieć	6	33	śląd osadnictwa – późny paleolit; śląd osadnictwa- mezolit- epoka brązu; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze	
185.		Stanowisko	16	34	obozowisko- późny paleolit; śląd osadnictwa –	

					mezolit; ślad osadnictwa – mezolit-epoka żelaza; ślad osadnictwa-średniowiecze	
186.		Stanowisko	17	35	obozowisko- epoka kamienia; ślad osadnictwa – średniowiecze	
187.		Stanowisko	18	36	obozowisko- późny paleolit; obozowisko- osada –mezolit-epoka brązu; ślad osadnictwa - średniowiecze	
188.		Stanowisko	19	37	śląd osadnictwa – epoka kamienia; ślad osadnictwa – średniowiecze	
189.		Stanowisko	20	38	śląd osadnictwa - średniowiecze	
190.		Stanowisko	21	39	obozowisko - mezolit	
191.		Budwieć	7	40	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
192.		Budwieć	8	41	obozowisko-późny paleolit; ślad osadnictwa- mezolit-wczesna epoka brązu; ślad osadnictwa – średniowiecze	
193.		Budwieć	9	42	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
194.		Budwieć	10	43	osada-średniowiecze	
195.		Budwieć	11	44	śląd osadnictwa-średniowiecze	
196.		Budwieć	12	45	śląd osadnictwa – epoka kamienia-epoka żelaza	
197.		Budwieć	13	46	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
198.		Budwieć	14	47	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
199.		Budwieć	15	48	śląd osadnictwa –	

					epoka kamienia; śląd osadnictwa – średniowiecza	
200.		Budwieć	16	49	smolarnia-2 poł. XIX w.	
201.		Budwieć	17	50	obozowisko/osada- epoka kamienia- epoka brązu; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; osada- średniowiecze- okres nowożytny	
202.		Budwieć	18	51	osada- średniowiecze- okres nowożytny	
203.		Budwieć	19	52	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze; osada- średniowiecze- okres nowożytny	
204.		Budwieć	20	53	śląd osadnictwa – epoka kamienia	
205.		Budwieć	21	54	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- średniowiecze	
206.		Budwieć	22	55	obozowisko – epoka kamienia	
207.		Budwieć	23	56	obozowisko- późny paleolit; osada- neolit- wczesna epoka brązu	
208.		Budwieć	24	57	śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa- okres nowożytny	
209.		Budwieć	25	58	obozowisko- późny paleolit; śląd osadnictwa- średniowiecze	
210.		Budwieć	26	59	obozowisko- epoka kamienia; śląd osadnictwa – średniowiecze	

211.		Budwieć	27	60	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa- mezolit- epoka żelaza; śląd osadnictwa- średniowiecze
212.		Budwieć	28	61	Obozowisko – mezolit (k. niemeńska)
213.		Stanowisko	22	62	śląd osadnictwa- neolit
	20-88				
214.		Dworczysko	1	1	Obozowisko- późny paleolit; śląd osadnictwa – średniowiecze
215.		Dworczysko	2	2	Obozowisko- epoka kamienia; śląd osadnictwa- późne średniowiecze
216.		Dworczysko	3	3	Obozowisko- epoka kamienia
217.		Dworczysko	4	6	Obozowisko- epoka kamienia
218.		Dworczysko	5	7	Śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze; osada- późne średniowiecze – okres nowożytny
219.		Dworczysko	6	8	Obozowisko- późny paleolit - mezolit; Śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; Śląd osadnictwa – późne średniowiecze
	20-89				
220.		Brożane	1	1	Śląd osadnictwa- epoka kamienia; osada- średniowiecze –

					okres nowożytny	
221.		Brożane	2	2	Osada – okres nowożytny	
222.		Dworczysko	7	9	Obozowisko-epoka kamienia	
223.		Dworczysko	8	10	Ślad osadnictwa-epoka kamienia; ślad osadnictwa-okres nowożytny	
224.		Dworczysko	9	11	Obozowisko-późny paleolit-mezolit; ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze; osada- późne średniowiecze – okres nowożytny	
225.		Dworczysko	10	12	Pracownia krzemieniarski-późny paleolit; osada – wczesne średniowiecze	
226.		Dworczysko	11	13	Obozowisko – późny paleolit	
227.		Dworczysko	12	14	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
228.		Dworczysko	13	15	Obozowisko-późny paleolit – mezolit; ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze	
229.		Dworczysko	14	16	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
230.		Dworczysko	15	17	Ślad osadnictwa-epoka kamienia	
231.		Okółek	1	18	Ślad osadnictwa – epoka kamienia	
232.		Okółek	2	19	Ślad osadnictwa – epoka kamienia	
233.		Okółek	3	20	Osada – neolit; osada – wczesna epoka brązu	
234.		Okółek	4	21	Ślad osadnictwa – późny paleolit	
235.		Okółek	5	22	Obozowisko-epoka kamienia;	

					śląd osadnictwa- okres nowożytny
236.		Okółek	6	23	Śląd osadnictwa- epoka kamienia
237.		Okółek	7	24	Obozowisko- późny paleolit
238.		Okółek	8	25	Obozowisko- późny paleolit; śląd osadnictwa- mezolit, wczesna epoka brązu
239.		Okółek	9	32	Śląd osadnictwa- pradzieje; śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze
240.		Głęboki Bród	1	41	Śląd osadnictwa – pradzieje –wczesne średniowiecze
241.		Frącki	14	26	Obozowisko/ osada- mezolit- wczesna epoka brązu; śląd osadnictwa – późne średniowiecze
242.		Frącki	15	27	Śląd osadnictwa- późny paleolit- mezolit
243.		Frącki	16	28	Śląd osadnictwa- epoka kamienia
244.		Frącki	17	29	Obozowisko- późny paleolit- neolit
245.		Frącki	18	30	Obozowisko/osada- mezolit-wczesna epoka brązu
246.		Frącki	19	31	Obozowisko – epoka kamienia; osada –późne średniowiecze- okres nowożytny
247.		Frącki	20	39	Śląd osadnictwa – epoka kamienia
248.		Frącki	21	40	Osada- chronologia nieokreślona

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

W rejestrze zabytków nieruchomych znajduje się 8 obiektów. Są to najważniejsze zabytki gminy Giby. Wykaz w tabeli poniżej:

L.p.	Miejscowość/R	Nazwa obiektu	Zdjęcie	Uwagi
1.	Frącki 421	Cmentarz wojenny z I wojny światowej		Obecnie podjęto drobne naprawy
2.	Giby 59	Dawna molenna staroobrzędowców		Wymaga podjęcia pracy: drobne naprawy
3.	Giby 64	Dom mieszkalny nr 26		Brak uwag
4.	Karolin 654	Kościół parafialny p.w. Św. Rodziny w Karolinie, gm. Giby		Brak uwag
5.	Pogorzelec 59	Teren przyległy do dawnej molenny staroobrzędowców		Brak uwag
6.	Pogorzelec 28	Chałupa		Brak uwag
7.	Płociczno (część na obszarze gm. Giby) A-857	Zespół komunikacyjny wąskotorowej kolei leśnej (od stacji Płociczno do szosy Sejny – Augustów wraz z przyległym terenem do torów: 100 m w		Wymaga podjęcia prac: remont kapitalny mostów

		terenie zabudowanym i zalesionym, 500 m w terenie niezabudowanym)		
8.	Posejnele 91/A, 92	Grodzisko Posejnelach	w 	Brak uwag

Najczęściej prezentowane w literaturze jako przykład dziedzictwa kulturowego i historycznego to:

Ad 1) Cmentarz położony jest w północnej części wsi, po zachodniej stronie szosy Augustów -Sejny. Ogrodzony siatką umocowaną do żelaznych słupków na betonowym cokole. Założony na planie prostokąta o wymiarach 33 x 27 m. Brama murowana z kamieni, zamknięta dwuskrzydłową furtką wykonana z prętów ramie. Słupy bramowe zwieńczone małymi krzyżami: prawosławnym i łacińskim. Na prawym słupie tablica kamienna z napisem: CMENTARZ ŻOŁNIERZY NIEMIECKICH I ROSYJSKICH Z I WOJNY ŚWIATOWEJ OBIEKT ZABYTKOWY PODLEGA OCHRONIE PRAWNEJ FRĄCKI 1993 R. Za bramą alejka centralna z reliktem wysokiego drewnianego krzyża na jej zakończeniu. Po obu jej stronach trzydzieści dwie mogiły w ośmiu rzędach. Wszystkie mogiły otoczone krawężnikami z kamiennej kostki. Na jednej z nich zachowana stela, informująca o pochowanym tu niemieckim lekarzu wojskowym (Kurt Lochau, 16.02.1916 r.). Dróżki i alejki żwirowe. Całość obsadzona brzożami, świerkami i sosnami. Pochowano tutaj 133 żołnierzy niemieckich i 187 żołnierzy rosyjskich

Ad 2) Kościół usytuowany przy trasie Sejny- Augustów. Zbudowany jako molenna staroobrzędowców w 1912 r. w Pogorzelcu. Wzniesiony na planie prostokąta, na podmurówce z ciosanych kamieni polnych łączonych zaprawą cementową. Ściany wykonane z długich, obrobionych bali. Dach dwuspadowy, kryty blachą. Więźba stolcowa. Wieże kryte blachą, zwieńczone hełmami, na których znajdują się krzyże. Otwory okienne prostokątne, zamknięte łukami dwuspadowymi, oblistwowane. Wnętrze kościoła odeskowane (boazeria).

Ad 4) Kościół położony jest w północno – zachodniej części wsi Karoli na niewielkim wyniesieniu. Świątynię pobudowano dla jednowierców w latach 1846-1851 według projektu

carskiego architekta Konstantego Thona, w stylu klasycystycznym, choć posiada on również cechy bizantyjskie. Przekazany w 1921 roku katolikom. Obiekt budowany jest z cegły ceramicznej, jednokondygnacyjny przykryty dachem dwuspadowym, transept jednokondygnacyjny przykryty dachem dwuspadowym na przecięciu nawy z transeptem niewielka sygnaturka, wieża trójkondygnacyjna przykryta wysokim hełmem w kształcie ostrosłupa (o podstawie ośmiobocznej). Murowany z cegły, otynkowany wewnątrz i na zewnątrz, oparty na fundamentach z kamienia polnego, więźba dachowa stolcowa. Obiekt założony jest na rzucie krzyża greckiego. Posiada jedną nawę długości 40 m, szerokości 20 m, wysokość sklepienia wynosi 9 m, wieży -27 m.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych oraz częściowej waloryzacji zabytków nieruchomych, wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie Gminy Giby przeważają zabytki budownictwa drewnianego i murowanego. Wśród nich wymienia się obiekty sakralne, budynki mieszkaniowe oraz gospodarcze. Wśród ujętych w gminnej ewidencji zabytków większość stanowią obiekty o niezatartych cechach zabytkowych. Budynki gospodarcze i mieszkaniowe potrzebują przeprowadzania prac remontowych.

Obiekty sakralne zachowane są w dobrym stanie. Są na bieżąco remontowane, w miarę posiadanych środków finansowych. Wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7. Założenia programowe gminnego programu opieki nad zabytkami

W założeniach programowych i działaniach programu powinna zostać uwzględniona specyfika Gminy Giby wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju miasta z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby Gmina Giby były miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania miasta,
- uwzględnienie problemów ochrony zabytków w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,

- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi na terenie miasta,
- skuteczne stosowanie i wykorzystywanie form prawnej ochrony zabytków,
- wdrażanie instrumentów finansowych prowadzących do skutecznej poprawy stanu zabytków;

7.1. Priorytety programu opieki

Sprawowanie opieki nad zabytkami przez władze samorządowe różni się od działań podejmowanych przez indywidualnych właścicieli zabytków lub społecznych opiekunów zabytków. Przede wszystkim istniejące uwarunkowania prawne dają możliwość kreowania polityki gminnej w stosunku do obiektów zabytkowych i uprawniają organy samorządowe do podejmowania działań o odmiennym charakterze niż typowa dla właścicieli troska o utrzymanie obiektów zabytkowych w jak najlepszym stanie. Gmina ze względu na prawny obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych posiada instrumenty prawne umożliwiające budowanie i poszerzanie świadomości społecznej dotyczącej ochrony i opieki nad lokalnym dziedzictwem kulturowym. Ponadto poprzez prowadzone działania ma możliwość wskazywania kierunków rozwoju w stosunku podmiotów prywatnych posiadających obiekty zabytkowe i kreowania polityki promocyjnej budującej wizerunek i prestiż gminy jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, nasyconego dziedzictwem kulturowym o indywidualnym i unikalnym charakterze. Wobec powyższego objęcie należyłą opieką zabytków stanowi jeden z istotnych aspektów działalności lokalnego samorządu.

Na potrzeby programu opieki nad zabytkami gminy Giby na lata 2022 – 2025 wyznacza się trzy podstawowe priorytety, które poprzez realizowane w ich ramach działania wypełniają cele ustawowe dla opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami. Są to:

- Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy,
- Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości gminy i jej mieszkańców;

7.2. Kierunki działań programu opieki

W ramach **Priorytetu I** ustalono trzy kierunki działań związanych z:

- zahamowaniem procesu degradacji zabytków i doprowadzeniem do poprawy ich stanu zachowania,
- wspieraniem inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- podejmowaniem współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie gminy.

W ramach **Priorytetu II** ustalono dwa kierunki działań związanych z:

- realizowaniem zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy,
- budowaniem zintegrowanego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

W ramach **Priorytetu III** ustalono trzy kierunki działań związanych z:

- umożliwieniem jak najszerszego dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy,
- kreowaniem wizerunku Gminy Giby jako gminy wielu kultur i różnorodnym dziedzictwie kulturowym,
- rozwojem edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gminy Giby;

7.3. Zadania programu opieki

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i poprawa ich stanu zachowania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dążenie do pozyskiwania środków zewnętrznych na renowację zabytków stanowiących własność gminy 2. Prowadzenie prac konserwatorskich i remontowych w obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy 3. Dążenie do opracowania planu systematycznych kontroli stanu zachowania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminy
Wspieranie inicjatyw sprzyjających	<ol style="list-style-type: none"> 1. Współpraca z organizacjami pozarządowymi, mająca na celu realizację zadań ważnych dla społeczności lokalnej związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami

wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	
Podejmowanie współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie gminy	1. Informowanie za pośrednictwem gminnej strony internetowej informacji dotyczących możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, ułatwiających właścicielom i zarządom obiektów zabytkowych terminowe i prawidłowe składanie stosownych wniosków związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami gminy.
Priorytet II	
Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy	1. Przyjęcie przez Radę Gminy <i>Programu opieki nad zabytkami Gminy Giby na lata 2022-2025</i> oraz okresowe monitorowanie jego realizacji 2. Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych Gminy Giby, 3. Coroczna aktualizacja <i>Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Giby</i> sporządzonego na podstawie otrzymanych aktualizacji od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych
Budowanie zintegrowanego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	1. Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, zasad ochrony odnoszących się do strefy ochrony konserwatorskiej, w tym obszarów stanowisk archeologicznych oraz zasad ochrony odnoszących się do stref ochrony przyrody w opracowywanych dla Gminy Giby dokumentach studialnych dotyczących polityki przestrzennej - np. <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego</i> , w dokumentach mających charakter prawa miejscowego, np. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a ponadto w decyzjach o warunkach zabudowy.
Priorytet III	
Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości mieszkańców gminy	
Kierunki działań	Zadania
Umożliwienie jak najszerszego dostępu do informacji o	1. Zamieszczenie na stronie internetowej gminy <i>Programu opieki nad zabytkami Gminy Giby lata 2022-2025</i> , 2. Udostępnienie i systematyczna aktualizacji na stronie internetowej gminy wykazu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków

<p>dziedzictwie kulturowym gminy</p>	<p>3. Systematyczne aktualizowanie danych dotyczących obiektów zabytkowych w gminnym systemie informacji przestrzennej 4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu opracowywania zasobów i prezentacji dziedzictwa kulturowego gminy</p>
<p>Kreowanie wizerunku Gminy Giby jako gminy wielu kultur i różnorodnym dziedzictwie kulturowym</p>	<p>1. Inicjowanie i współdziałanie z organizatorami przedsięwzięć dotyczących obchodów wydarzeń i rocznic historycznych ważnych dla budowania tożsamości lokalnej 2. Dążenie do wykreowania i rozwoju produktów markowych turystyki kulturowej związanej z dziedzictwem gminy 3. Współpraca z organizacjami turystycznymi i zainteresowanymi podmiotami w zakresie kreowania potrzeb i planowania miejskich szlaków turystyki kulturowej</p>
<p>Rozwój edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gminy Giby</p>	<p>1. Organizowanie i wspieranie działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym gminy 2. Realizacja zadań w dziedzinie edukacji i promocji dziedzictwa kulturowego za pośrednictwem samorządowych instytucji kultury 3. Współdziałanie z organizatorami ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno-naukowe, rajdy) popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony 4. Wspieranie wydawnictw naukowych i popularno-naukowych dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa historyczno-kulturowego i tradycji gminy 5. Popularyzacja dobrych praktyk w zakresie realizacji działań przy obiektach zabytkowych i zagospodarowania obszarów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo 6. Propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami oraz współdziałanie i współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków działającymi na terenie gminy</p>

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- **prawnych**, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- **finansowych**, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy

obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,

- **koordynacji**, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów programu z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- **społecznych**, co oznacza, że program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- **kontrolnych**, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami.

Ewidencja zabytków prowadzona jest w formie zbioru kart adresowych. Obejmuje ona zabytki nieruchome historyczne oraz zabytki nieruchome archeologiczne.

Aktualizacja i uzupełnienie ewidencji zabytków polega na:

- dokonania przeglądu w terenie, z częstotliwością raz do roku, obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego,
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego,
- uzupełnieniu kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną;

Określenie stanów technicznych polega na:

- nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w gminnej ewidencji zabytków,
- wypracowaniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków,
- określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów z szacunkowym określeniem ich wartości;

Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków polega na:

- wprowadzenia do gminnej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek i modernizacji obiektów,
- wprowadzenia do gminnej ewidencji zabytków zmian dotyczących stosunków własnościowych;

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, z realizacji programu Wójt Gminy Giby sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy w Gibach. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Gminy niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na trzy miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Gminy w Gibach.

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenie gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Giby na lata 2022-2025 przyjmuje się następujące kryteria oceny (wskaźniki):

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wysokość dorocznych środków finansowych przeznaczonych w budżecie miasta na realizację zadań własnych samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniającego ochronę dziedzictwa kulturowego;
- zakres i skala współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych i imprez z zakresu turystyki kulturowej gminy,
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,

- liczba opracowanych, wydanych wydawnictw naukowych i popularno-naukowych na temat dziedzictwa kulturowego gminy,
- liczba działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy skierowanych do mieszkańców i gości.

Dodatkowo wymagana będzie charakterystyka opisowa osiągniętych rezultatów, do których niemożliwe jest zastosowanie wskaźników.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

- źródła publiczne – krajowe:
 - budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku
 - budżety jednostek samorządu terytorialnego – m.in. dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych jednostce samorządu terytorialnego, jeżeli są to obiekty wpisane do rejestru zabytków; dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych województwa podlaskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- źródła publiczne – zagraniczne:
 - fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy;
- inne źródła:
 - osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel;
 - osób prawnych;
 - organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
 - kościelnych osób prawnych.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z *Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku.

W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Giby;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy Giby.

Gmina jako właściciel zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi tj. utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych władze Gminy powinny dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów i gości zachęcał do dłuższych pobytów w naszej gminie.

Realizacja zadań inwestycyjnych uzależniona będzie w szczególności od przyjmowanych przez Radę Gminy uchwał budżetowych oraz uzyskanych środków zewnętrznych.

Formą pomocy finansowej gminy dla właścicieli obiektów zabytkowych jest również system ulg podatkowych - poprzez stosowanie zwolnień od podatku od nieruchomości w odniesieniu do budynków i gruntów wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (zgodnie z art. 7 ust 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j.: Dz. U. z 2021r., poz. 401).